

Zasady dopuszczalności słów

W grze Scrabble używa się jedynie wyrazów pospolicitych, spełniających odpowiednie reguły ortograficzne i gramatyczne. Dozwolone są odmienne i nieodmienne części mowy, łącznie z poprawnie utworzonymi formami odmiany. Wszystkie dopuszczalne słowa i formy gramatyczne zawiera Oficjalny Słownik Polskiego Scrablisty (OSPS). O zawartości i aktualizacjach Słownika decyduje Komisja Językowa Polskiej Federacji Scrabble, na podstawie obowiązujących w grze kryteriów dopuszczalności słów. Przy podejmowaniu decyzji o włączeniu słów do OSPS lub o ich odrzuceniu Komisja kieruje się przede wszystkim:

- występowaniem danego słowa we współczesnych (wydanych po 1980 r.) słownikach języka polskiego;
- frekwencją danego słowa w korpusach języka polskiego;
- uchwałami Rady Języka Polskiego i rozstrzygnięciami poradni językowych.

Nie jest konieczne, aby słowo występujące w OSPS było odnotowane w którymś ze słowników języka polskiego (powodem nieodnotowania są zwykle różnice w przyjętych kryteriach doboru haseł lub nieregularne aktualizacje ich zasobu).

Za słowa niedopuszczalne uznaje się:

- nazwy własne, w szczególności słowa zawierające wielką literę (np. *Australia*, *EuroCity*, *dBASE*, *mBank*), a także nazwy własne zapisywane małymi literami (np. *gamescom*, *innogy*);
- skróty, przy czym przez skrót należy rozumieć słowo, które w czytaniu wymaga rozbudowania o brakujące głoski [np. *ckm* (czytaj: cekaem), *dcą* (czytaj: dowódca), *dyr.* (czytaj: dyrektor), *fud.* (czytaj: fudit)]; nie są zatem skrótami takie słowa jak: *cekaem*, *bus*, *gees*, *baon*;
- słowa zawierające apostrof (np. *scrabble'owy*, *sartre'owski*, *collage'owo*, *grunge'owiec*);
- formy odmiany zawierające apostrof (np. *remake'u* od *remake*, *pedicure'em* od *pedicure*, *house'owi* od *house*, *breakdance'a* od *breakdance*, *guide'ów* od *guide*); formy z końcówką zapisywaną fonetycznie nie wymagają apostrofu i są dozwolone (np. *remakiem*, *remaki*, *pedicurze*, *housie*, *breakdansie*, *guidzie*);
- słowa zawierające łącznik (np. *op-art*, *polsko-angielski*, *żeń-szeń*, *ping-pong*); dopuszczalne są jednak te formy ich odmiany, które nie zawierają łącznika (np. *czacz* od *cza-cza*, *chach* od *cha-cha*);
- słowa zawierające litery niewystępujące w polskim zestawie liter do gry Scrabble (np. *öre*, *écru*, *supernova*, *exodus*, *quizowy*); dopuszczalne są jednak formy odmiany niezawierające takich liter, w szczególności zapisywane przez *-ks-* wariantywne formy odmiany rzeczowników zakończonych na *-x* (np. *cardoksu*, *cardoksowi*, *cardoks* itd. od *cardox*) oraz inne formy zapisywane ze spolszczoną końcówką (np. *jiwie* od *jive*; *boutikiem*, *boutiki* od *boutique*);
- słowa występujące tylko w przejętych przez język polski dwu- lub kilkuwyrazowych zwrotach obcojęzycznych (np. *de facto*, *in flagranti*); dopuszczalne są jednak słowa tworzące wersję spolszczoną takiego zwrotu (np. *ganc egal*);
- słowa z pytajną częścią partykułową *-li* (np. *chceszli*, *znaszli*, *rychłoli*);
- nazwy produktów firm, produktów danej marki itp. (np. *daewoo* – produkt marki Daewoo, *ibiza* – samochód marki Seat Ibiza, *nokia* – produkt marki Nokia, *persil* – produkt marki Persil, *amol* – lek marki Amol, *colt* – broń marki Colt), w tym także zdrobnienia (np. *fiacik*, *nyska*), nazwy pochodzące od skrótów (np. *wueska* – motocykl WSK, *pepesza* – pistolet PPSz) i nazwy potoczne (np. *beemka* od *bmw*, *renówka* od *renault*, *parabelka* od *parabellum*); dopuszczalne są jednak wybrane słowa **[lista nr 1]**, które wprawdzie pochodzą od nazw własnych, ale ich znaczenie jest szersze niż tylko „produkt marki X”;
- słowa powstałe przez powtórzenie litery bądź liter (np. *taak*, *chooodź*, *brrrawooo*); dopuszczalne są jednak wybrane wykrzykniki **[lista nr 2]**, w których występuje co najwyżej podwojenie jednej z liter.

Rozstrzygnięcia szczegółowe

1. Za dozwolone uznaje się słowa występujące tylko w kontekście innych słów, w szczególności:

- a. rzeczowniki w miejscowniku [np. (w) *oknie*, (na) *polach*];
- b. formy czasowników używanych tylko z *się* (np. *boisz*, *bojący*, *baniem* od *bać się*);
- c. formy używane tylko w połączeniach z innymi słowami, jeśli swą budową w sposób oczywisty wiążą się słowotwórczo z innymi pełnoznacznymi słowami – takie jak poprzedzone przyimkiem *po* słowa zakończone na *-sku*, *-cku*, *-dzku*, utworzone od przymiotników zakończonych na *-ski*, *-cki*, *-dzki* (np. *polsku* od *polski*, *poetycku* od *poetycki*, *ludzku* od *ludzki*).

2. Słowa, które powstają przez dołączenie do słowa dozwolonego cząstek mających zgodnie z polską ortografią pisownię łączną, są dozwolone w bardzo ograniczonym zakresie.

- a. Partykułę przeczącą *nie-* można dodawać jednokrotnie do wszystkich niezaprzeczonych:
 - form przymiotników odmiennych w stopniu równym (np. *nieboski*, *nieczeska*), z wyłączeniem form zakończonych na *-sku*, *-cku*, *-dzku*;
 - form przysłówków w stopniu równym pochodzących od przymiotników odmiennych (np. *niedługo*, *nieściśle*);
 - form gerundiów, czyli rzeczowników odstępnych (np. *niegranie*, *niebicie*);
 - form imiesłówów przymiotnikowych czynnych (np. *nieidący*, *niemająca*), biernych (np. *niedany*, *niewbita*) i przeszłych (np. *nieposiwiaty*, *nieopadła*).

Ponadto dopuszczalne są wybrane słowa zawierające partykułę *nie-* (np. *niepogoda*, *nietrudny*, *niemało*). Niedozwolone jest dodawanie partykuły *nie-* więcej niż jednokrotnie (np. *nieniepogoda*, *nienietrudny*, *nieniemało*).

- b. Partykułę *-ź/-że* można dodawać do form czasownika w trybie rozkazującym (np. *jedźże*, *idźcież*); inne połączenia z czasownikami są niedozwolone (np. *jestże*, *kupitże*, *przyszliż*). Dopuszczalne są ponadto wybrane słowa zawierające partykułę *-ź/-że* [lista nr 3]. Niedozwolone jest dodawanie partykuły *-ź/-że* więcej niż jednokrotnie (np. *jedźżeż*, *ożeż*, *żeż*, *niechżeż*, *niechżeżby*, *cóżże*).
- c. Pisownia łączna z cząstką partykułową *-ć/-ci* jest dopuszczalna tylko w przypadku wybranych słów [lista nr 4].
- d. Pisownia łączna z cząstką zaimkową *-ń* (= *niego*) jest dopuszczalna tylko w przypadku wybranych przyimków [lista nr 5].
- e. Cząstkę partykułową *-by* można dodawać do form czasowników w trzeciej osobie liczby pojedynczej i mnogiej czasu przeszłego, tworząc w ten sposób formy w trybie warunkowym (np. *skróciłby*, *skróciłaby*, *skróciłoby*, *graliłyby*, *grałyby*). Dopuszczalne są ponadto wybrane słowa (głównie spójniki i partykuły) zawierające partykułę *-by* [lista nr 6].
- f. Ruchome końcówki czasownikowe: *-(e)m*, *-(e)ś*, *-(e)śmy*, *-(e)ście*, odpowiadające formom pierwszej i drugiej osoby liczby pojedynczej i mnogiej, można dodawać:
 - do form czasowników w trzeciej osobie liczby pojedynczej i mnogiej czasu przeszłego (np. *skróciłem*, *skróciłam*, *skróciłom*, *graliśmy*, *grałyśmy*);
 - do form czasowników w trzeciej osobie liczby pojedynczej i mnogiej w trybie warunkowym, o których mowa w podpunkcie 2e (np. *skróciłbym*, *skróciłabym*, *skróciłoby*, *graliłyśmy*, *grałybyśmy*);
 - do słów zawierających partykułę *-by* [lista nr 6] (np. *alebym*, *chybabyś*, *czyżbyśmy*, *obyście*);
 - do spójnika *by* (formy: *bym*, *byś*, *byśmy*, *byście*);
 - do partykuły *byle* (formy: *bylem*, *byleś*, *byleśmy*, *byleście*);
 - do partykuł: *bodaj* (formy: *bodajem*, *bodajeś*, *bodajś*, *bodajemy*, *bodajśmy*, *bodajecie*, *bodajście*), *bogdaj* (formy: *bogdajem*, *bogdajeś*, *bogdajś*, *bogdajemy*, *bogdajśmy*, *bogdajecie*, *bogdajście*).

Niedozwolone jest dodawanie końcówek czasownikowych: *-(e)m*, *-(e)ś*, *-(e)śmy*, *-(e)ście* do innych słów (np. *alem*, *pókim*, *boś*, *głupiś*, *toś*, *tuś*, *tyś*, *myśmy*, *późnośmy*, *gdzieżeście*, *lekarzaście*).

3. Część czasowników występujących w polszczyźnie to czasowniki defektywne, które nie mają kompletu form fleksyjnych. W przypadku tych czasowników dopuszczalne są tylko niektóre formy odmiany[**lista nr 7**].

4. Istnieją w polszczyźnie formy nieznajdujące zastosowania w żywym języku lub znajdujące je tylko w ograniczonym zakresie (tzw. formy potencjalne) – które są jednak gramatycznie poprawne i tym samym dopuszczalne. Takimi formami są w szczególności:

- a. liczba mnoga wszystkich rzeczowników odmiennych (np. *dekadentyzmy, tlenom, trwaniach, alumina, młodzieże*), nawet jeśli w słownikach języka polskiego są one opatrzone skrótem „blm” (bez liczby mnogiej) – formy liczby mnogiej znajdują uzasadnienie w kontekstach, w których mowa o różnych rodzajach czy specjalistycznych odmianach przywoływanych substancji, pojęć, zjawisk, zbiorowości itp.;
- b. „nieosobowy” mianownik liczby mnogiej rzeczowników męskoosobowych (np. *prałaty, rajdowce, sędzie, pogany, ziemiany*) – formy takie, utworzone regularnie, są nie tyle archaiczne, ile familiarne (np. nasze dzielne *komandosy*) lub deprecjonujące (np. te okrutne *belfry*); niektóre spotyka się względnie często we współczesnej polszczyźnie (np. *doktory*);
- c. wołacz wszystkich rzeczowników (np. *abstynencjo, prośbo, nóziu*);
- d. rodzaj męskoosobowy wszystkich przymiotników i imiesłowów nieodnoszących się znaczeniowo do osób (np. *gniadzi, napotni, murowani*) – formy takie znajdują uzasadnienie w przypadku personifikacji, w przypadku znaczenia przenośnego lub w połączeniu z rzeczownikiem użytym przenośnie (np. *gniadzi* mieszkańcy stadniny, *napotni* bohaterzy reklam środków medycznych, *murowani* faworyci);
- e. przymiotniki i imiesłowy występujące w rodzaju gramatycznym niezgodnym z ich naturalnym odniesieniem ze względu na płeć [np. *żonata, zamężny, zamężni, żrebiący* (się)] – formy takie znajdują uzasadnienie w połączeniu z odpowiednim rzeczownikiem rodzaju męskiego bądź rodzaju męskoosobowego (np. *żonata* osoba, *zamężny* podłotek, rodzice *żonaci* i *zamężni*, rzadko *żrebiący* się gatunek);
- f. pierwsza i druga osoba liczby pojedynczej rodzaju nijakiego wszystkich czasowników niedefektywnych (np. *świeciłom, dojrzałobym, chciałoś, poznałobyś*) – form takich można użyć w przypadku personifikacji obiektu lub przedmiotu, którego nazwa występuje w rodzaju nijakim (np. słońce, jabłko);
- g. pierwsza i druga osoba czasowników niedefektywnych nieodnoszących się znaczeniowo do osób (np. *mżę, liniataś, dżdżyłybyśmy, sparciejecie*) – form takich można użyć w przypadku personifikacji;
- h. tryb rozkazujący i formy nieosobowe czasu przeszłego wszystkich czasowników niedefektywnych (np. *muś, wólmy, siąpiono, byto*);
- i. zakończona na *-ij/-yj* wariantywna wersja dopełniacza liczby mnogiej rzeczowników, które w dopełniaczu liczby mnogiej mają końcówkę *-ii/-ji* (np. *bazylij, feeryj, gracyj, wakacyj, caccyj*);
- j. zakończona na *-cze* tradycyjna wersja wołacza liczby pojedynczej rzeczowników męskoosobowych, które w mianowniku liczby pojedynczej mają końcówkę *-ec* (np. *akowcze, japończe, bywalcze*).

5. Oficjalny Słownik Polskiego Scrabblisty służy do sprawdzania dopuszczalności słów podczas turniejów. Werdykt OSPS jest ostateczny, chyba że jest on bezsprzecznie nieprawidłowy (np. brak dopuszczalnego wyrazu *portami* mimo dopuszczalności odmiennego wyrazu *port*) – w takim przypadku ostateczną decyzję podejmuje sędzia turnieju.

Listy słów

1. Słowa pochodzące od marek, modeli i nazw handlowych produktów (w nawiasach znaczenia):

adidas (but sportowy), *discman* (typ odtwarzacza), *dżambo* (*dżambo dżet* – wielki pasażerski samolot odrzutowy), *dżet* (*dżambo dżet* – wielki pasażerski samolot odrzutowy), *dżip* (typ auta), *elektroluks* (dawniej odkurzacz), *jacuzzi* (wanna z hydromasażem), *jale* (typ zamka do drzwi), *jeep* (typ auta), *junkers* (dawniej piecyk gazowy), *maggi* (typ przyprawy do zupy), *martens* (typ glana), *martini* (koktajl z dżinu i wermutu), *meleks* (typ auta), *pampers* (pielucha), *pershing* (przenośnie o kimś lub o czymś bardzo szybkim), *perszing* (przenośnie o kimś lub o czymś bardzo szybkim), *walkman* (typ odtwarzacza), *yale* (typ zamka do drzwi)

2. Wykrzykniki o podwojonych literach (w nawiasach dopuszczalne wersje z pojedynczą literą):

aa, *bee* (*be*), *brr*, *buu* (*bu*), *bzz*, *chrr*, *dr*, *ee*, *frr*, *grr*, *hmm* (*hm*), *hurra* (*hura*), *ii*, *mee* (*me*), *mrr*, *muu* (*mu*), *oo*, *ppff*, *pr*, *pss*, *tr*, *tss* (*ts*), *uff* (*uf*), *uu*, *wrr*

3. Słowa z cząstką partykułową *-ź/-że* (gwiazdki oznaczają wyrazy odmienne):

alboź, *aleź*, *azaliź*, *bodajże*, *bogdajże*, *cóż**, *czyjże**, *czyliż*, *czyż*, *dalejże*, *dłaczegoż*, *dłaczegóż*, *dłategoż*, *dłategóż*, *dokądże*, *dopieroż*, *dopokądże*, *dopókiż*, *dośćże*, *ejże*, *gdybyż*, *gdyż*, *gdzież*, *hejże*, *ileż**, *jakiz**, *jakóż*, *jakże*, *jednakowoż*, *jednakże*, *jegoż*, *jegóż*, *jejże*, *jeszczeż*, *kędyż*, *kiedyż*, *którędyż*, *któryż**, *któż**, *małoż*, *możnaż*, *niechajże*, *niechże*, *niemalże*, *nieomalże*, *nieprawdaż*, *niktże**, *noż*, *obyż*, *omalże*, *onże**, *otóż*, *ówże**, *oż*, *pokądże*, *pókiż*, *prawdaż*, *przecież*, *samże**, *skądże*, *takiż**, *takoż*, *także*, *tamże*, *tenże**, *toż*, *trzebaż*, *tuż*, *tyleż**, *wieleż**, *wszakoż*, *wszakże*, *zaliż*, *znowuż*, *żebyż*

4. Słowa z cząstką partykułową *-ć/-ci*:

boć, *juźci*, *podobnoć*, *ponoć*, *toć*, *wolnoć*, *zawszeć*

5. Słowa z cząstką zaimkową *-ń* (= *niego*):

bezeń, *dlań*, *doń*, *nadeń*, *nań*, *odeń*, *oń*, *podeń*, *poń*, *przedeń*, *przezeń*, *weń*, *zań*, *zeń*

6. Słowa z cząstką partykułową *-by*:

aby, *aczkolwiekby*, *alboby*, *albożby*, *albowiemby*, *aleby*, *ależby*, *aniby*, *aniżeliby*, *azaliby*, *azaliżby*, *ażby*, *ażeby*, *bądzby*, *boby*, *bodajby*, *bogdajby*, *bowiemby*, *byleby*, *chociażby*, *choćby*, *chybaby*, *coby*, *czyby*, *czyżby*, *czyliby*, *gdyby*, *gdyżby*, *gdzieby*, *gdzieżby*, *iżby*, *jakby*, *jakżeby*, *jakkolwiekby*, *jakoby*, *jakożby*, *jednakby*, *jednakżeby*, *jednakowożby*, *jeśliby*, *jeżeliby*, *leczby*, *natomiastby*, *niby*, *niżby*, *niechby*, *niechżeby*, *niechajby*, *nimby*, *niżliby*, *niżeliby*, *nużby*, *oby*, *otóżby*, *ponieważby*, *przecieżby*, *przetoby*, *skoroby*, *tedyby*, *toby*, *tożby*, *toćby*, *toteżby*, *więcby*, *wszakby*, *wszakżeby*, *wszakożby*, *wszelakoby*, *zality*, *zaliżby*, *zanimby*, *zaśby*, *zatemby*, *żeby*

7. Czasowniki defektywne.

Brak form nieosobowych czasu przeszłego i form imiesłowu biernego dla następujących czasowników:
dojść, *nadejść*, *najść*, *obejść*, *odejść*, *podejść*, *pójść*, *przejść*, *przyjść*, *rozejść*, *ujść*, *wejść*, *wyjść*, *wzejść*, *zajść*, *zejść*.

Brak form nieosobowych czasu przeszłego, form imiesłowu biernego i rzeczowników odstępnych (gerundiów) dla następujących czasowników:

iść, *dosiąść*, *obsiąść*, *osiąść*, *podsiąść*, *posiąść*, *przeiąść*, *przysiąść*, *roziąść*, *siąść*, *usiąść*, *wsiąść*, *wysiąść*, *zasiąść*, *zsiąść*.

Czasowniki, dla których dozwolone są **tylko formy bezokolicznika, trzeciej osoby rodzaju nijakiego i rzeczowniki odstępne** (gerundia):

braknąć, *cnić*, *cknić*, *dnieć*, *powodzić* (jako czasownik niedokonany), *rozednieć*, *rozedniewać*, *zabraknąć*,

zadnieć, zbraknąć.

Uwaga: czasownik dokonany *powodzić* jest w pełni odmienny.

Pozostałe czasowniki defektywne i dozwolone formy ich odmiany:

powinien (powinna, powinno), winien (winna, winno) – tylko formy w trybie orzekającym,

słysać – tylko bezokolicznik i formy imiesłowu biernego,

widać – tylko bezokolicznik,

wnijść – tylko bezokolicznik, formy czasu przyszłego i trybu rozkazującego,

zwyknąć – tylko bezokolicznik i formy czasu przeszłego.